

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קנ"ג

לעיל הביאה הגמרא מחלוקת בין רב לשמואל האם שכיב מרע שכתב זזכה לאחד, יכול אחר כך לחזור בו ולכתוב ולזכות לאחר, או לא.

ואמנם אומרת הגמרא שכך שנו בסורא, אבל בפומבדיתא שנו את הסוגיא באופן אחר. שאמר רב ירמיה בר אבא ששלחו מבית מדרשו של רב לשמואל לשאול, ילמדנו רבינו מה הדין של שכיב מרע שכתב כל זזכה נכסיו לאחרים וקנו מידו, ושלח להם שמואל שאין אחר קנין כלום, וכלומר שהמקבל קנה את המתנה, והנותן אינו יכול לתת אותה לאחר.

ובתחילה היו סבורים שכוונת שמואל הייתה שרק אם השכיב מרע מת מחוליו יזכה המקבל במתנה, אך אמר להם רב חסדא שכאשר בא רב הונא מכופרי פירש את דברי שמואל שאפילו אם הבריא השכיב מרע זזכה המקבל במתנה מחמת הקניין.

ומביאה הגמרא מעשה בשכיב מרע שחילק נכסיו וכתב זזכה להם ואף קנו ממנו בקניין, ולאחר מכן הבריא, ובא לפני רב הונא ואמר לו רב הונא שאיני יכול להחזיר את הנכסים לידך כיון שגם זזכית להם וגם עשית קניין ולא חילקת אותם כפי שעושים שאר האנשים שהם שכיב מרע.

מספרת הגמרא שהייתה מתנת שכיב מרע שהיה כתוב בה שהשכיב מרע נותן את המתנה בחיים ובמוות, ואמר רב שהרי היא כמתנת שכיב מרע כיון שכתוב בה במות, שמשמע שהיא מתנה לאחר מיתה, ומה שכתוב בה חיים זה סימן טוב שיחיה הנותן.

אך דעת שמואל שהרי היא כמתנת בריא כיון שכתוב בה בחיים והכוונה שהמתנה חלה כבר מחיים ומה שכתוב בה גם במות הכוונה שהמתה היא לתמיד וכאילו אמר מעתה ועד עולם.

ואמרו חכמי נהרדעא שהלכה כרב.

ורבא אמר שאם כתוב במתנה **מחיים** קנה כמתנת בריא, ואמר אמימר שאין הלכה כרבא, ושאל רב אשי את אמימר מה החידוש שאין הלכה כרבא, הרי כבר אמרו חכמי נהרדעא שהלכה כרב, שדין המתנה כמתנת שכיב מרע ולא כמתנה מחיים.

והשיב לו אמימר שהחידוש בדבריו הוא שרב סובר שאף אם כתוב **מחיים**, דינה כמתנת שכיב מרע, ולא רק אם כתוב **בחיים**.

מביאה הגמרא מעשה באדם שבא לפני רב נחמן לנהרדעא עם שטר שהיה כתוב בו בחיים ובמוות, ושלחו רב נחמן לר' ירמיה בר אבא שהיה במקום הנקרא שום טמאי, וכאשר בא לשם אמר לו ר' ירמיה בר אבא שאמנם הלכה כרב אבל אין הדרך לפסוק כרב במקומו של שמואל.

מעשה נוסף מביאה הגמרא באשה שבאה לפני רבא עם שטר שכתבה כשהייתה שכיב מרע שהיה כתוב בו מחיים ובמוות, ורצתה לחזור בה.

ופסק לה רבא כדעתו שאם כתוב מחיים דינו כמתנת בריא שאינה יכולה לחזור בה.

והיא הייתה מטרידה את רבא שלא פסק לה כדון, ולכן אמר רבא לרב פפא בנו של רב חנן שהיה הסופר שלו, שיכתוב לה שאכן הדין כמותה, אלא שיכתוב שם גם את המילים מהמשנה בבבא מציעא 'שוכר עליהן או מטען'. כסימן שאין ההלכה כך.

וכיון שהרגישה בדבר אמרה אותה האשה שתטבע ספינתו של רבא, על מה שניסה להטעותה. וכדי לבטל את הקללה השרו את בגדיו של רבא במים, אך זה לא הועיל לרבא להינצל מטביעת ספינתו.

משנה. אדם שכתב שטר מתנה על נכסיו ולא כתב בשטר שהוא שכיב מרע, וכעת הוא רוצה לחזור בו מהמתנה ואומר שכיב מרע הייתי, והמקבלים אומרים בריא הייתי, לדעת רבי מאיר הוא צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה, אך לדעת חכמים המוציא מחברו עליו הראיה.

גמרא. מביאה הגמרא שהיה שטר מתנה שאדם נתן לחבירו שהיה כתוב בו 'כד הוה קציר ורמי בערסיה' וכלומר שהמתנה ניתנה כאשר הנותן היה חולה ושוכב במיטתו, אבל לא היה כתוב בה את המשך הנוסח שהיו כותבים במתנת שכיב מרע 'ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה'. וכלומר שמתוך אותו חולי נפטר לבית עולמו, וממילא המתנה אכן חלה.

עמוד ב'

ואמר רבה שכיון שהנותן מת וקברו מוכיח עליו, אין חסרון בזה שלא כתוב את הנוסח שמחולי זה מת, אלא המקבל זוכה במתנה.

ושאל אותו אב"י שהרי רוב חולים מבריאים, ואם כך מדוע לא חוששים שהנותן הבריא ומת אחר כך מחולי אחר ואין כאן מתנה, והרי אפילו לגבי ספינה שרוב הספינות שטובעות בים נאבדות, הדין הוא שחוששים שהאדם שהיה עליהם עדיין בחיים, ולכן אסור לאשתו לאכול בתרומה אם אביה כהן, שמא הוא בחיים.

ואמר רב הונא ב"ר יהושע שדברי רבה שאמר שכיון שהנותן מת וקברו מוכיח עליו הדין שהמקבל זוכה במתנה, זה כדעת ר' נתן.

שנחלקו רבי יעקב ורבי נתן על המקרה של המשנה באדם שכתב שטר מתנה על נכסיו ולא כתב בשטר שהוא שכיב מרע, וכעת הוא רוצה לחזור בו מהמתנה ואומר שכיב מרע הייתי, והמקבלים אומרים בריא הייתי. שהתבאר בבבביתא שלדעת רבי יעקב הנותן מוציא מיד המקבלים בלא ראיה, אבל הם אין מוציאים מידו אלא בראיה. ולדעת רבי נתן אם עכשיו הוא בריא, עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע, ואם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שבריא היה.

וממילא מה שאמר ר' נתן שהולכים אחרי מצבו של הנותן עכשיו, זה כדעת רבה שכיון שקברו של הנותן מוכיח עליו שמת הולכים אחרי מצבו עכשיו והמקבל זכה במתנה.

ואמר רבי אלעזר שבמחלוקת זו של רבי יעקב ורבי נתן יהיה תלוי דין נוסף, שהתבאר במשנה שבקעה בימות החמה דינה כרשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, ובימות הגשמים שאין הולכים הרבים בבקעה מחמת הזרעים דינה כרשות היחיד לכאן ולכאן.

ולכן אדם שנכנס לבקעה ואינו יודע אם בימות הגשמים נכנס או בימות החמה נכנס, לדעת רבי נתן דינו יהיה תלוי מתי נשאל שאם נשאל בימות הגשמים דינו יהיה כמו ימות הגשמים שהבקעה כרשות היחיד וספק טומאה בבקעה טמא, ואם נשאל בימות החמה דינו יהיה כאילו נכנס בימות החמה שדין הבקעה כרשות הרבים וספק טומאה בבקעה טהור.

ורבא אמר על הדין שהתבאר במשנה שמה שבקעה בימות החמה דינה כרשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, ובימות הגשמים שאין הולכים הרבים בבקעה מחמת הזרעים דינה כרשות היחיד לכאן ולכאן. זה רק אמלא עברו על הבקעה ימות הגשמים אחרי שגדרו אותה, אבל אם עברו עליה ימות הגשמים כשהיא מגודרת דינה כרשות היחיד לכאן ולכאן.

